

Павлова Тетяна,

науковий співробітник відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України, Україна

Pavlova Tetiana,

researcher Department of Primary Education of the Institute of Pedagogy of the

National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Ukraine

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОБДАРОВАНОСТІ МОЛОДШОГО

ШКОЛЯРА

PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE GIFTEDNESS OF A JUNIOR

SCHOOLCHILD

Abstract. The theses reveal the understanding of the essence of the original concepts "gifted child", "pedagogical support"; characterized the content of work with the gifted schoolchildren in the following aspects: creating favorable conditions for the realization of their potential and as a system of special activities that provide self-expression of schoolchildren in various activities, combining skills with general education by training schoolchildren through participation in electives, clubs, competitions.

Keywords: Giftedness, gifted child, junior schoolchildren, pedagogical support.

Обдарованість у фаховій літературі визначають як індивідуальну потенціальну своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності. Необхідні для розвитку обдарованості природні задатки самі по собі не визначають її. Обдарованість розвивається в процесі засвоєння духовних та інших надбань людства, творчої діяльності школяра [2].

Учені, які досліджують типові і особливі прояви обдарованості в різні вікові періоди, виділяють кілька типів обдарованості: раціонально-мислительний (необхідний вченим, політикам, економістам); образно-художній (необхідний дизайнерам, конструкторам, художникам,

письменникам); раціонально-образний (необхідний історикам, філософам, учителям); емоційно-чуттєвий (необхідний режисерам, літераторам).

Ю. Гільбух виділяє загальну (розумову) і спеціальну (художню, соціальну, спортивну) обдарованість. Кожен з типів охоплює по кілька видів обдарованості, а кожен вид тлумачиться як спеціальні здібності.

Н. Лейтес виділяє три категорії обдарованих дітей: учні з ранньою розумовою реалізацією; учні з прискореним розумовим розвитком; учні з окремими ознаками нестандартних здібностей [3].

Найпродуктивніші досягнення в розумінні проблеми пов'язують із іменами Г. Айзенка, Д. В. Богоявленської, Г. Гільфорда, Е. Торренса, Г. Костюка, Ю. Гільбуха, В. Моляко, які запропонували авторські теорії інтелекту і розробили інструментарій вияву інтелектуальної обдарованості.

За рівнями розвитку у напрямку інтенсивності ці вчені в досліджувальному явищі виділяють здібності, обдарованість, талант, геніальність.

У психології обдарованість розглядається з погляду розробки діагностичного інструментарію для вияву обдарованості, опису його функціонування в структурі особистості, впливу на результати освіти.

У педагогіці пріоритетними стають засоби підтримки і розвитку обдарованих дітей.

Хоч обдарованість як якість особистості не має вікових лімітів і може виявитись у будь-якому віці, вчені окреслюють деякі стійкі ознаки обдарованості в кожному віковому періоді.

Раннє дитинство (від 1 року до 3): невгамовна допитливість, постійне запитування: Що? Чому? Навіщо? Як діє?; уміння стежити за кількома подіями, розвинене мовлення; підвищена концентрація уваги на чомусь одному; наполегливість у досягненні результату у тій сфері; багата фантазія, винахідливість.

Дошкільний вік – активне дослідження навколишнього світу, відмінна пам'ять, величезна допитливість, інтуїтивні стрибки в розв'язанні

пізнавальних завдань, яскрава уява, розвинене мовлення, можливе придумування власних слів. Помічено соціальні особливості комунікації: відкритість до спілкування, надання переваги дорослим і старшим перед однолітками.

У молодшому шкільному віці спостерігається широта інтересів, допитливість. Учні прагнуть до пошукової діяльності, в якій можуть виявити активність, утвердити себе з-поміж інших.

Обдарований молодший школяр нерідко буває імпульсивним; поспішає негайно одержати результат своєї діяльності [1].

Педагогічна підтримка передбачає стимулювання у молодшого школяра потенційних пізнавальних можливостей, створення сприятливих умов для розвитку й саморозвитку дітей, формування умінь учитися і налагоджувати спілкування з іншими, уникаючи змагальності й конкурентних відносин.

Дослідниця різних аспектів оцінювання результативності початкової освіти, О. В. Онопрієнко зазначає:

«Акцентування уваги на особистісно-зорієнтованій парадигмі освіти, заснованій на філософії дитиноцентризму, зумовлює визначення особистісних досягнень учнів. До їх числа належать зокрема такі: виявлення інтересу до навчання; характер активності роботи на уроці; старанність у навчанні; зосередженість; самостійність у роботі; ставлення до оточуючих; співпраця з іншими дітьми; здатність вирішувати конфлікти мирним шляхом; здатність знаходити успішні шляхи вирішення проблем; дотримання правил поведінки під час уроку, гри, відпочинку; відповідальність за свої дії» [5].

Надзвичайно важливо для таких дітей створювати ситуації успіху, підтримки їхніх зусиль. Американські дослідники Р. Розенталь і Л. Якобсон описують так званий «ефект Пігмаліона», який підтверджує, що підтримуючи розвиток дитини через стимули, учитель зумовлює реалізацію очікуваних якостей.

С. У Гончаренко так описує цей експеримент: «учені провели тестування розумових здібностей учнів і повідомили педагогам результати. Зокрема

учителям були названі кілька дітей, які відрізнялися підвищеними інтелектуальними здібностями: передбачалося, що незабаром їхні досягнення повинні помітно поліпшитися. При цьому педагоги були навмисне введені в оману: їм були названі випадково обрані, нічим не видатні діти. Проведене через рік повторне тестування дало можливість зафіксувати реальне поліпшення показників цих дітей...» [2].

Це підтверджує взаємозв'язок педагогічної підтримки з бажаними результатами.

Відома вчена О. Я. Савченко з цього приводу пише:

«Завдання вчителя – створити для всіх дітей передумови для виховання позитивних рис характеру, бажання й уміння навчатися, долаючи перешкоди на шляху до його повноцінного використання» [6]. Сучасна практична освіта демонструє різні способи підтримки обдарованої особистості школяра. Зокрема, відомий досвід організації навчання обдарованих в Авторській школі М. Гузика (м. Южний Одеської обл.).

Особистісна орієнтація педагогічного процесу, виявлення і розвиток задатків і здібностей, закладених природою в кожній дитині, побудова діяльності школи на принципах природодоцільності, саморегуляції і пріоритетного розвитку провідної природної здібності дитини, – ось основні засадничі принципи авторського підходу.

У школі створено необхідні умови для розвитку й реалізації академічних здібностей та інтелектуальних потреб кожного учня, його художніх здібностей, культурно-мистецьких запитів і фізкультурно-спортивних уподобань, забезпечення професійної орієнтації. Усі ці функції здійснюються відповідними освітніми інституціями, що входять до складу єдиного навчально-виховного комплексу, який охоплює академічну школу, школу мистецтв, фізкультурно-спортивну школу, коледж. Розроблена автором Комбінована система організації навчально-виховного процесу дає можливість здійснювати глибоку індивідуалізацію навчання, що враховує

зміст навчального матеріалу, рівні його засвоєння, темп навчання, режим навчальної діяльності, його форми і методи.

Серед сутнісних складових моделей освітнього процесу такі:

- модель навчання пошуковим процедурам («формування дослідника»);
- модель цілеспрямованого формування розумових операцій («виховання мислителя»);
- модель навчання як дискусії («дебатна технологія»);
- модель імітаційно-рольового навчання («навчальні ігри»);
- модель навчально-пізнавального і соціального проектування («навчальний проект») [4].

Таким чином, за всіх відмінностей ці моделі мають важливий педагогічний зміст і логіку застосування, зумовлену потребами обдарованих школярів.

Отже, в теорії і практиці підтверджено, що педагогічна підтримка має виконувати своє призначення – сприяти виявленню природних задатків, обдарувань і талантів учнів, бути системною, своєчасною, відповідною потребам і віковим особливостям молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Г. П. Обдарованість учня як об'єкт педагогічної підтримки. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / ред. кол., головн. ред. В. М. Мадзігон; наук. ред. О. М. Топузов. – Київ: Пед. думка, 2011. Вип. 11. С. 120–127.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. і випр. Рівне, 2011. 552 с.
3. Гриньова В. М. Обдарованість: суть, види, принципи. Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. 2010. Вип. 38. С. 4–13.
4. Гузик М. П. Особистісно орієнтована дидактична система загальноосвітньої школи. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. Ч. 1. Харків: «ОВС», 2002. С. 393–410.

5. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.

6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

References:

1. Bondarchuk, H. P. (2011). Obdarovanist' uchnya yak ob"yekt pedahohichnoyi pidtrymky. Problemy suchasnoho pidruchnyka: zb. nauk. prats'. Kyiv: Ped. dumka, 11, 120–127 [in Ukraine].

2. Honcharenko, S. U. (2011). Ukrayins'kyy pedahohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk. 2-he vyd., dop. i vypr. [in Ukraine].

3. Hryn'ova, V. M. (2010). Obdarovanist': sut', vydy, pryntsypy. Pedahohika ta psykholohiya: zb. nauk. pr. 38, 4–13 [in Ukraine].

4. Huzyk, M. P. (2002). Osobystisno oriyentovana dydaktychna systema zahal'noosvitn'oyi shkoly. Rozvytok pedahohichnoyi i psykholohichnoyi nauk v Ukrayini 1992–2002: zbirnyk naukovykh prats' do 10-richchya APN Ukrayiny. Kharkiv: «OVS», 393–410 [in Ukraine].

5. Onopriyenko O. V. (2020). Instrumentariy otsinyuvannya rezul'tativ kompetentnisno oriyentovanoho navchannya molodshykh shkolyariv: metodychnyy posibnyk. Kyiv: KONVI PRINT [in Ukraine].

6. Savchenko, O. YA. (2012). Dydaktyka pochatkovoyi shkoly: pidruchnyk dlya studentiv pedahohichnykh fakul'tetiv. Kyiv: Hramota [in Ukraine]